

Barentssamarbeidet – hva nå?

**- en kortfattet evaluering som tar for seg
utfordringer og videre veivalg**

**Evalueringsrapport av Barentssamarbeidet
utført av Erling Fløtten på oppdrag fra Utenriksdepartementet**

Høsten 2005

Forord

I St. meld. nr 30 (2004-2005) *Muligheter og utfordringer i nord* kommer det fram at Barentssamarbeidet er et viktig instrument for regjeringen i den nye nordområdepolitikken. Regjeringen vil evaluere, effektivisere og styrke dette samarbeidet.

Undertegnede ble kontaktet av det norske formannskapet i Barentsrådet ved Utenriksdepartementet (UD) i mai 2005 med forespørsel om å lage en kortfattet evaluering av Barentssamarbeidet med utgangspunkt i egne erfaringer. Det ble anmodet om en kort rapport som kan foreligge i oktober 2005 – det vil si før siste utenriksministermøte under det norske formannskapet i Barentsrådet.

Jeg takket ja. Henvendelsen fra UD ble fulgt opp med brev av 31. mai 2005 der oppdragets art og mandat var presisert. Oppgaven er nå utført. Resultatet legges herved fram med konkrete forslag for det videre samarbeidet.

Evalueringen er ikke utelukkende basert på egne erfaringer, men også på innspill fra andre deltakere i Barentssamarbeidet. Jeg har intervjuet både tidligere og nåværende aktører i regionen.

Jeg har videre nytt godt av en rapport skrevet av Kjell Lindgren og Rune Rafaelsen (2000/2001): *Ny Regional Barentspolitik – en aktiv region i ett nytt århundrade, Etapp 1 (Erfarenhetsåterføring perioden 1993-1999) og etapp 2 (Förslag)*.¹ Denne evalueringen har gitt meg nyttige innspill som er videreført i rapporten, og da særlig beskrivelsen av de utfordringer som Barentssamarbeidet står overfor.

I tillegg har jeg vært i dialog med Barentssekretariatet i Kirkenes og diskutert ulike sider ved Barentssamarbeidet. Jeg vil rette en stor takk til dem for konstruktive og verdifulle bidrag. Videre har FINNUT Consult AS i Vadsø bistått meg i arbeidet med å utforme den endelige rapporten.

Gjennom intervjuene og de andre refererte innspillene har jeg avdekket ulike synspunkter på hvordan det videre arbeidet bør organiseres. Mine konklusjoner og anbefalinger må sees som et uttrykk for mellomløsninger som de fleste kan slutte seg til. Uavhengig av dette står jeg ansvarlig for arbeidet og konklusjonene slik de fremkommer i rapporten.

Vadsø 12. september 2005

Erling Fløtten

¹ Etapp 1 ble utgitt i 2000, etapp 2 ble utgitt i 2001.

Innholdsfortegnelse

1	Innledning	4
1.1	Bakgrunn	4
1.2	Mandat.....	5
1.3	Rapportens oppbygging.....	6
2	Barentssamarbeidets geografisk utstrekning	7
2.1	Innledning.....	7
2.2	Kart over Barentsregionen	7
3	Barentssamarbeidet	8
3.1	Målsetting.....	8
3.2	Strukturell oppbygging.....	8
4	Utfordringer i Barentssamarbeidet	11
4.1	Innledning.....	11
4.2	Manglende interesse og engasjement	11
4.3	Organisatoriske svakheter	12
4.4	Sentral politisk styring	13
4.5	Sammensetningen av representanter	13
4.6	Næringssamarbeid.....	14
4.7	Kort oppsummering.....	15
5	Ny organisering i Barentssamarbeidet	16
5.1	Innledning.....	16
5.2	Et felles internasjonalt sekretariat	16
5.3	Nasjonale sekretariater	17
5.4	Strukturelle konsekvenser	18
5.5	Andre moment i det sentrale Barentssamarbeidet.....	18
5.6	Andre organisatoriske innspill	19
5.7	Egne økonomiske virkemidler til Regionrådet.....	19
5.8	Barents Parlamentarikerkonferanse.....	20
5.9	Kort oppsummering.....	20
6	En eventuell utvidelse av Barentssamarbeidet	22
6.1	Innledning.....	22
6.2	Samarbeid med andre regioner og eventuelt nasjoner	22
6.3	Styrking av Barentssamarbeidet innenfor fagområder.....	23
7	Avslutning og konklusjoner	27
7.1	Innledning.....	27
7.2	Veien videre	27
7.3	Konkrete forslag	28
7.4	Helt til slutt.....	29

1 Innledning

1.1 Bakgrunn

Det har vært kontakt og handel gjennom tusen år mellom menneskene i det nordlige området som i dag kalles Barentsregionen. Etter den russiske revolusjonen i 1917 ble det en sterk begrensning i denne kontakten. På slutten av 1980-tallet kom samarbeidet på tvers av grensene inn i fastere former gjennom bilaterale avtaler både på regionalt og lokalt nivå. Etter at reformprosessene ble innledet og etter Sovjetunionens oppløsning ble kontakt og handel etter hvert tatt opp igjen.

Etableringen av Barentsregionen i 1993 har vært en viktig stimulans for utviklingen av Nordområdene i Europa. Regionalt samarbeid på tvers av nasjonale grenser var i seg selv ikke noe nytt, men et samspill med så mange involverte land, samt at samarbeidet var mellom Russland og vestlige land, representerte noe nytt og spennende. Det åpnet seg nye muligheter for alle involverte parter. Det internasjonale miljøet har også vist stor interesse for samarbeidet, ikke minst den strukturelle oppbyggingen av samarbeidet med både ett regionalt og ett nasjonalt nivå.

Fundamentet for at Barentssamarbeidet skulle lykkes var på plass. Gjennom 20 års samarbeid mellom de nordiske landene i Nordkalottkomiteen hadde partene lært hverandre å kjenne på tvers av grensene. Nordisk Ministerråd er ansvarlig for finansieringen av dette arbeidet. Til tross for relativt små økonomiske budsjetter, er det mange vellykkede prosjekter å vise til. Eksempler på dette er opprettelsen av en intern flyrute på Nordkalotten og ulike typer turist- og forskningsprosjekter. Politikere, aktører fra næringslivet og samfunnslivet for øvrig, ble kjent med hverandre og lærte å samarbeide over grensene. Mange av dem stiftet også personlige og vennskaplige relasjoner som fremdeles pleies regelmessig.

Da fellesskapet i Barentsregionen ble utvidet til også å omfatte de nordligste fylkene i Russland, ble det geografiske bildet i nord komplett. Mange var spente på russerne og deres interesse for samarbeidet i nord. Det ble raskt avklart at våre nye partnere fant tonen uten nevneverdige vanskeligheter. Det er heller ingen tvil om at de medvirket til gode løsninger når det var utfordrende saker på dagsordenen.

For å understreke det gode samarbeidsklima som råder mellom deltakerne vil jeg vise til en uttalelse fra et møte i Regionrådet² fra en russisk guvernør: ”*Jeg har lettere for å komme til enighet med mine kolleger over grensen i nord enn med myndighetene i Moskva*”. Etter reaksjonene å dømme, var ikke dette et ukjent fenomen også i de nordiske fylkene.

Holdningen representantene viste i dette tilfelle, må sees i lys av den felles identitetsfølelsen som finnes i Nordområdene og som er uavhengig av etnisk tilhørighet. Felles natur, klima og ressurser danner basis for denne samhörigheten som er svært viktig for samarbeidet. Vi ser også hvordan det klimatiske kommer til uttrykk når det gjelder stabilitet i yrkeslivet. Personer som er født og oppvokst i regionen holder ut både kaldt vær og mørketid. De besitter det jeg vil kalle ”klimakompetanse”. En annen styrke i samarbeidet som er verdt å trekke fram er at det finnes folkegrupper med felles etnisk bakgrunn i de fire landene. Urfolkssamarbeidet har etter hvert utviklet seg til å bli et stort og viktig innsatsområde.

² Se kapittel 4.2 for nærmere beskrivelse av Regionrådet

Så langt viser all erfaring og kunnskap at det fortsatt er behov for et samarbeid i Barentsregionen. Den utviklingen vi ser i dag med en forsterket interesse for nordområdene i de nordiske land, men også i USA, Russland og EU understreker dette. Samtidig er det flere forhold som må endres og forbedres, både strukturelt og operasjonelt, for å videreutvikle og styrke effekten av samarbeidet.

Til tross for mange suksesshistorier er det noen områder i Barentssamarbeidet som har vært mindre vellykket. Eksempelvis har samarbeidet i næringslivet ikke hatt den utviklingen og gitt de resultatene som en hadde forutsett. Effekten av samarbeidet har i stor grad uteblitt.

På andre områder har Barentssamarbeidet vist seg å være svært vellykket, og da spesielt innenfor områdene folk-til-folk samarbeidet, kulturutveksling, helse og utdanning. En annen effekt av Barentssamarbeidet bør likevel nevnes spesielt. I kjølvannet av det formelle samarbeidet har det oppstått en underskog av arrangementer over grensene som organisasjoner og kommuner står i bresjen for. Dette omfatter alle områder av samfunnslivet som blant annet hjelpeorganisasjoner, kirker, fagforeninger, politiske partier og næringslivet. En bør i framtiden se nærmere på hvordan dette uformelle samarbeidet, som eksempelvis organisasjonsarbeidet, kan implementeres på det formelle plan. Kommunene, som politisk organisasjon, er ikke en del av de formelle strukturene i Barentssamarbeidet. Likevel er kommunene, og da spesielt grensekommunene, i høyeste grad aktive aktører i samarbeidet, og driver faktisk "utenrikspolitikk" på et konkret nivå. Uavhengig av oppgaver og organisering i det framtidige Barentssamarbeidet bør dette arbeidet oppmuntres og støttes.

1.2 Mandat

Utenriksdepartementet er interessert i en kortfattet evaluering av Barentssamarbeidet. Utgangspunktet er at Barentssamarbeidet ble etablert etter et norsk initiativ for mer enn 10 år siden. Det er naturlig at en ser nærmere på de erfaringene som er gjort i denne perioden. En må stille spørsmål om hva som har gått bra, og hva som har gått mindre bra. I tillegg vil det være viktig å drøfte innspill hva angår det framtidige samarbeidet.

Denne evalueringsrapporten tar utgangspunkt i tre problemstillinger:

- Hvilke deler av Barentssamarbeidet fungerer dårlig og bør endres?
- Bør det etableres et internasjonalt sekretariat for Barentssamarbeidet?
- På hvilke felt bør man utvide Barentssamarbeidet?

Den første problemstillingen tar utgangspunkt i hva som ikke fungerer hensiktsmessig i Barentssamarbeidet. Det blir viktig å kartlegge mulige årsaker til disse utfordringene, og hva som eventuelt kan gjøres videre. Det andre spørsmålet som diskuteres har utgangspunkt i Barentssamarbeidets oppbygging. Fordeler og ulemper med å etablere et internasjonalt sekretariat for Barentssamarbeidet drøftes, og andre løsningsforslag drøftes også i denne sammenhengen. Den siste problemstillingen tar for seg en mulig utvidelse av Barentssamarbeidet både når det gjelder geografi og oppgaver.

Til tross for at Barentssamarbeidet har en todelt organisering med både et regionalt og et sentralt nivå, vil denne evalueringen for det meste være konsentrert om det regionale samarbeidet. Dette henger sammen med at jeg, og de som jeg har vært i kontakt med, stort sett har jobbet på og med dette nivået. Erfaringen og kunnskapen jeg besitter i forhold til det sentrale samarbeidet vil ikke være utfyllende nok i en helhetlig evaluering. Det vil likevel bli

knyttet noen kommentarer til det arbeidet som foregår på sentralt nivå, og konkrete forslag i det videre arbeidet blir også lansert.

I denne evalueringen har jeg valgt å ha fokus på framtidige utfordringer og hva som bør gjøres i framtiden for å forbedre og styrke samarbeidet ytterligere. Dette er også i henhold til mitt mandat. De positive sidene ved samarbeidet er ikke framhevet. Min oppgave har vært å rette oppmerksomheten mot hva som kan gjøres bedre, og jeg vil understreke at det er store muligheter for det regionale og sentrale nivået i årene framover. Dette som en følge av at det foreligger et godt utgangspunkt i det arbeidet som er utført, og ikke minst som følge av ressursrikdommen som finnes i Barentsregionen.

1.3 Rapportens oppbygging

Evalueringsrapporten består av i alt syv kapitler. Innledningsvis har jeg kort skildret bakgrunnen og fundamentet for Barentssamarbeidet. Videre er oppdragets mandat beskrevet ved hjelp av tre problemstillinger.

Kapittel to beskriver Barentssamarbeidets geografiske utstrekning og det vises også et oversiktskart over området.

Kapittel tre gir en kort gjennomgang av Barentssamarbeidet. Den overordnede målsettingen ved samarbeidet blir beskrevet samt den strukturelle oppbyggingen av organisasjonen. Til sist gjøres det rede for den geografiske utstrekningen som omgir Barentsregionen.

Utfordringer i dagens Barentssamarbeid er utgangspunktet for kapittel fire. Det gis en redegjørelse for organisatoriske svakheter, samt det praktiske prosjektsamarbeidet på bilateralt plan.

I femte kapittel stilles det spørsmål om det bør etableres et internasjonalt sekretariat for Barentssamarbeidet. Det blir redegjort for ulike modeller samt fordeler og ulemper knyttet til disse. I tillegg knyttes det noen kommentarer til hvordan en eventuelt kan gripe fatt i de finansielle utfordringene.

Utgangspunktet for sjette kapittel er drøftinger om hvilke felt en bør utvide Barentssamarbeidet med. Jeg lanserer tanker om en utvidelse av samarbeidet til andre regioner og eventuelt nasjoner. I tillegg drøftes muligheten for å styrke Barentssamarbeidet innenfor ulike fagområder.

I den syvende og avsluttende delen trekker jeg noen konklusjoner på bakgrunn av de lanserte problemstillinger. I tillegg fremmer jeg konkrete forslag som kan være med på fremme en videre positiv utvikling av Barentssamarbeidet.

2 Barentssamarbeidets geografisk utstrekning

2.1 Innledning

Barentssamarbeidet startet i 1993 med åtte regioner. Siden den gangen er samarbeidet utvidet og består i dag av 13 fylker/län/oblast. Dagens utbredelse tilsvarer det samlede arealet for Frankrike, Spania, Tyskland, Italia og Nederland. Regionen har en befolkning på seks millioner innbyggere som bor i relativt spredtbygde strøk.

Det siste tilskuddet til Barentssamarbeidets geografiske ramme er republikken Komi. Det er også foreslått å utvide samarbeidet ytterligere til 14 regioner. Dette er det foreløpig ikke tatt stilling til.

Området er svært rikt på naturressurser – eksempelvis skog, olje og gass, fisk og mineraler. Den har også en tung og viktig maskinbyggings- og foredlingsindustri, i tillegg til universiteter og forskningsinstitusjoner. Lange distanser og et forholdsvis hardt klima skaper store utfordringer for både befolkning, næringsliv og myndigheter. Infrastrukturen i de respektive landene er først og fremst rettet nord - sør, mens det i dag stilles flere krav til kommunikasjon som går øst - vest.

2.2 Kart over Barentsregionen

(Kartet er hentet fra nettsiden www.barents.no)

3 Barentssamarbeidet

3.1 Målsetting

Barentssamarbeidet ble etablert etter et norsk initiativ gjennom en erklæring på utenriksministermøtet i Kirkenes i januar 1993. Den overordnede målsettingen var stabilitet og bærekraftig utvikling. En ønsket å skape et nytt og stabiliserende samarbeidsmønster med Russland i nord, og derigjennom styrke Russlands deltakelse i det europeiske samarbeidet. Videre var det et mål å fremme bærekraftig utvikling i bred forstand, særlig i forhold til Nordvest-Russland, som hadde og fremdeles har, store utfordringer hva gjelder økonomisk og sosial utvikling.

Det er også store utfordringer innen miljøvern, ressursforvaltning og endringer innenfor samfunnsinstitusjoner. Etableringen skulle øke tilliten i nord, åpne for nye samarbeidsmuligheter og ikke minst gi vekstimpulser og arbeidsplasser på tvers av grensene.

3.2 Strukturell oppbygging

Den organisatoriske oppbyggingen av Barentssamarbeidet tok utgangspunkt i en politisk struktur med en sentral og en regional søyle med fordeling av ansvar og arbeidsoppgaver (se vedlegg 1: Organisasjonskart). Resultatet av dette er at Barentssamarbeidet er forankret i to offisielle organer, både på sentralt nivå; Det euro-arktiske Barentsrådet (Barentsrådet), og på regionalt nivå; Barents Regionråd (Regionrådet). Det grenseoverskridende regionale samarbeidet er kjernen i Barentssamarbeidet, og det er verdt å merke seg at det er god samordning med tilstøtende aktiviteter i andre regionale organisasjoner som Nordisk Ministerråd, Østersjørådet og Arktisk Råd.

Barentssamarbeidets struktur har ikke blitt nevneverdig endret siden etableringen av Barentssamarbeidet i 1993. Til tross for at en underveis har hatt endringer i styringsstrukturen i regionene på både russisk, finsk og norsk side, så har dette i liten grad påvirket arbeidet i de regionale eller sentrale fellesfora.

3.2.1 Barentssamarbeidets sentrale nivå

Barentsrådet består av Danmark, Finland, Island, Norge, Russland, Sverige og Europakommisjonen. I tillegg har ni land observatørstatus³. Formannskapet veksler mellom Finland, Norge, Russland og Sverige og har en varighet på to år ad gangen. Fra høsten 2003 til høsten 2005 har Norge formannskapet.

Norges formannskap i Barentsrådet 2003-2005 bygger på og viderefører hovedtrekkene i samarbeidet hittil, men med fem særlige satsingsområder:

- Næringsliv og økonomi
- Utdanning
- Samarbeid på politi- og justissektoren
- Redningssamarbeid
- Helse

³ Canada, Frankrike, Tyskland, Italia, Japan, Nederland, Polen, Storbritannia og USA.

I tillegg til Barentsrådet har det sentrale nivået flere organ som er i virksomhet. Embetskomiteen (Committee of Seniors Officials = CSO) er Barentsrådets forberedende organ, og er ansvarlig for å opprette de nødvendige arbeidsgruppene. Arbeidsgruppene varierer i antall og avhenger av hvilke temaer som er utpekt som innsatsområder. Høsten 2005 er det syv virksomme arbeidsgrupper.⁴ I tillegg til disse virksomhetene opprettes det en sekretariatsfunksjon i formannskapslandets utenriksdepartement.

Det har også utviklet seg et omfangsrikt samarbeid over grensene på lokalt nivå mellom kommuner, foreninger og enkeltpersoner. Dette er uavhengig av de formelle strukturene i Barentsrådet og Regionrådet. Dette ble nærmere beskrevet i rapportens innledning.

3.2.2 Barentssamarbeidets regionale nivå

Det regionale Barentssamarbeidet drives formelt gjennom to beslutningsorganer. Det består av Regionrådet og Regionkomiteen. Regionrådet er det regionale Barentssamarbeidets høyeste beslutningsorgan og består av fylkeslederne i Barentsregionens 13 deltakende fylker⁵ samt representanter for de tre ufolkene i regionen (samene, nenetserne og vepserne). Regionkomiteen består av tjenestemenn i ledende stillinger ved hvert fylke/län.

Regionkomiteen møtes som regel fire ganger i året og har to roller i det regionale Barentssamarbeidet. De skal for det første opptre som selvstendig beslutningsorgan som behandler saker som bringes inn for komiteen av medlemsregionene. For det andre fungerer komiteen som saksforbereder for Regionrådet, som skal møtes minst to ganger hvert år.

Det praktiske arbeidet knyttet til saks- og møteforberedelser utføres av et eget sekretariat, som følger den medlemsregion som har formannskapet i det regionale samarbeidet. Dette består som regel av en stab på et par personer, som skiftes ut hvert annet år, når sekretariatet flyttes til en ny region. Västerbottens län har for tiden formannskapet i Barents Regionråd.

I tillegg har en under Regionrådet etablert seks permanente arbeidsgrupper med deltakelse fra alle regionene: Innsatsområdene er:

- Arbeidsgruppen for miljø
- Arbeidsgruppen for kultur
- Arbeidsgruppen for samferdsel
- Arbeidsgruppen for IKT
- Arbeidsgruppen for ungdomsspørsmål
- Arbeidsgruppen for investeringer og økonomisk samarbeid

Hver av disse gruppene har som oppgave å drive utredning og saksforberedelser for både Regionrådet og Regionkomiteen.

3.2.3 Arbeidsgrupper på tvers av sentralt og regionalt nivå

Urfolkssamarbeidet har etter hvert fått en mer selvstendig profil med en egen arbeidsgruppe som går på tvers av det sentrale og regionale nivået. Gruppen har en rådgivende funksjon for Barentsrådet og Regionrådet.

⁴ Det er også opprettet undergruppe for to av arbeidsgruppene.

⁵ Nordland, Troms og Finnmark (Norge), Västerbotten og Norrbotten (Sverige), Lapland, Norra Österbotten og Kainuu (Finland), Murmansk, Karelen, Arkhangelsk, Nenets og Komi (Russland).

I tillegg til arbeidsgruppen for urfolk er det opprettet fire andre arbeidsgrupper som går på tvers av det sentrale regionale nivået (Helse og relaterte sosiale spørsmål, Forskning og utdanning, Informasjon og data, Energi).

3.2.4 Det norske Barentssekretariatet

Barentssekretariatet i Kirkenes ble etablert i oktober 1993. Det kom som en følge av Kirkeneserklæringen. De nordnorske fylkeskommunene Nordland, Troms og Finnmark overtok Barentssekretariatet formelt i november 1998. Sekretariatet er et Interkommunalt Selskap (IKS) opprettet 1. januar 1999. Barentssekretariatet får en årlig bevilgning fra UD. Midlene går til drift og prosjektbevilgninger.

Barentssekretariatet inngår ikke i Barentssamarbeidets formelle struktur, da sekretariatet er et bilateralt organ. Likevel har sekretariatet alltid hatt en viktig støttefunksjon for det praktiske tilretteleggingsarbeidet for både Regionkomiteen, Regionrådet og arbeidsgruppene, og likeledes hatt fast plass på møtene i komiteen og rådet som observatør. Dette skyldes at sekretariatet som eneste offentlige institusjon i Barentssamarbeidet har en permanent organisasjon og øvrige ressurser for slike oppgaver, og at virksomheten blant annet følger Regionrådets målsettinger og prioriteringer.

Andre arbeidsoppgaver er å drive informasjonsvirksomhet og kontaktarbeid i regionen for å gjøre mulighetene som finnes i Barentssamarbeidet bedre kjent. Likeledes informeres sentrale miljøer utenfor regionen slik som Storting, Regjering, næringsliv og organisasjoner. Det er en viktig jobb å synliggjøre den regionale aktiviteten og skape aksept for samarbeidet. I tillegg til dette gjøres det en del utredningsarbeid eksempelvis om spørsmål knyttet til urfolkenes situasjon.

4 utfordringer i Barentssamarbeidet

4.1 Innledning

Arbeidet i Regionrådet og Regionkomiteen preges av et godt samarbeidsklima og en god tone mellom de ulike aktørene. Deltakerne i Regionrådet har blant annet framhevet den store verdien av de kontakter som knyttes mellom lederne i deltakerlandene.

Det er likevel en kjensgjerning at det er flere utfordringer å gripe fatt i slik at det videre arbeidet kan økes i effektivitet og at en får større bredde på aktivitetene på det regionale nivået. I dette kapitlet vil jeg gå nærmere inn på hvilke problemer det regionale samarbeidet står overfor, og knytte noen kommentarer til hva årsakene kan være. Til tross for en utvikling der stadig flere regioner ønsker å være med i det regionale samarbeidet, befinner det politiske Barentssamarbeidet seg i vanskeligheter på noen områder. Disse vil utdypes i det følgende.

4.2 Manglende interesse og engasjement

Deltakelsen og interessen fra de ulike landene varierer. Den registrerte misnøyen har vært mest framtrødende på finsk side, men også deler av de norske og russiske medlemsregioner har gitt samme uttrykk. Fra finsk side har det gått så langt at en har antydning at en kan komme til å prioritere bort Barentssamarbeidet dersom det ikke skjer forbedringer.

En rekke deltakerregioner opplever at det regionale samarbeidet gir få eller ingen konkrete og praktiske resultater av multilateral karakter. Over tid har det vist seg at interessen for samarbeidet er dalende. Dette viser seg blant annet gjennom manglende oppslutning i både Regionrådet og Regionkomiteen. Medlemmene i de respektive organisasjonene uteblir ofte fra de ordinære møtene, og i beste fall sender de en stedfortreder. Dette er svært beklagelig. Signalene som sendes ut kan tolkes dit hen at dette arbeidet ikke er interessant nok til at det blir prioritert.

Årsakene til problemene i det regionale samarbeidet er sammensatte, og ulike forklaringer kan gjøre seg gjeldende. En utenforliggende årsak kan være at det nasjonale fokuset fra hvert land har endret seg siden etableringen i 1993. Fokuset er skjøvet bort fra Barentsregionen og mer i retning av de Baltiske statene og EU. En nærliggende forklaring i så måte er Finlands og Sveriges inntreden i EU i 1995. Til tross for at Norge ikke er medlem av EU har en de senere årene viet stor oppmerksomhet til EU og EUs nye medlemsland. Denne oppmerksomheten kan ha gått på bekostning av Barentssamarbeidet.

Den økonomiske og politiske krisen som oppsto på slutten av 1990-tallet i Russland er et annet forhold som kan ha hatt betydning. Den forventningen og optimismen som hadde rådet ble snudd til oppgitthet og frustrasjon, både i Russland og de andre landene. Dette førte igjen til et for stort fokus på hvor mye som manglet i Russland hva gjelder forutsigbarhet og "rule of law".

En annen forklaring tar utgangspunkt i arbeidsformen som benyttes i både Regionrådet og Regionkomiteen. Møtene som avholdes oppleves ikke som tilstrekkelig engasjerende og effektive. Agendaen for møtene bærer for mye preg av ren informasjon i stedet for aktiv problemløsning med utgangspunkt i politiske spørsmål. Lederne opplever ikke at de utformer en aktiv politikk for regionen. I stedet blir de servert ferdige løsninger uten at de har reell

påvirkningskraft. En konsekvens av dette er at eierskapsfølelsen til Regionrådet går tapt, og forankringen og engasjementet blir fraværende.

Ett annet moment som kan være verdt å merke seg, er mangelfull saksforberedelse til møtene. En gjennomgang av tidligere møteprotokoller viser at sakspapirer sendes for sent ut i forhold til regelverket. Møtedeltakerne får dermed ikke den nødvendige tiden til å forberede seg tilstrekkelig. I tillegg går en glipp av den interne forankringen i egen organisasjon. Viktige innspill går dermed tapt, og grunnlaget for en konstruktiv og kreativ debatt er borte.

Representantene i Regionrådet har også påpekt at sakene synes ferdig avgjort når de kommer til behandling. Kritikken som har vært reist er at det ikke legges opp til alternative forslag i saksframlegget før endelig vedtak. Den politiske diskusjonen uteblir, og deltakerne mister det spillerommet de opprinnelig var tiltenkt. Det er gjennom debatt at nye ideer og initiativ blir unnfanget, og den politiske atmosfæren forsvinner når den forberedende prosessen ikke er tilfredsstillende. I dag kan Regionrådet bli oppfattet som et ”sandpåstrøingsorgan”, og ikke som et organ med en reell myndighet.

Iverksettelse og oppfølging av beslutninger fattet i Regionrådet og Regionkomiteen må bli bedre. I dag tar det for lang tid før en effektuerer vedtak, og problemer som forsinkelser og dårlig informasjon oppstår.

4.3 Organisatoriske svakheter

Det er etter min mening grunnleggende svakheter i måten Barentssamarbeidets regionale nivå er organisert på. Regionrådet og Regionkomiteens arbeid ivaretas av et lite sekretariat. Dette sekretariatet har ikke en naturlig kontinuitet da det følger det regionale formannskapet som skifter hvert annet år og mellom 13 regioner. En varighet på to år er for kort tid når en skal bygge opp en sekretariatsfunksjon. Det tar minimum seks måneder før et sekretariat har fått etablert seg og funnet en tilfredsstillende arbeidsform. Medarbeiderne i sekretariatet arbeider på sin side til daglig opp mot de internasjonale ansvarlige for hver enkelt region – som er de samme personene som sitter i Regionkomiteen. I tillegg forholder de seg til lederen for den enkelte arbeidsgruppe.

Sekretariatet har begrensede muligheter til å jobbe på egen hånd som følge av få ressurser, men ikke minst på grunn av manglende kontinuitet. Dette resulterer i at det ikke lar seg gjøre å identifisere og initiere aktuelle og konkrete saker som kan bringes videre til både Regionrådet og Regionkomiteen. Dette er også med på å forklare at dagsorden i stor grad preges av referatsaker og ikke aktiv utviklingspolitikk. Det synes som om den organisatoriske oppbyggingen har ført til en ”ond sirkel” hva gjelder utvikling og dynamikk i sekretariat, Regionsråd og Regionkomite.

Det er som sagt sjelden at Regionrådet og Regionkomiteen blir forelagt konkrete prosjektforslag som de skal ta stilling til. Når det likevel har skjedd, har en annen grunnleggende svakhet i det regionale samarbeidet blitt avdekket. Ingen av de to organene besitter egne økonomiske virkemidler. Delegationene har heller ingen fullmakter som gjør at de i konkrete saker kan gjøre vedtak som binder opp sine respektive regioner – verken politisk eller økonomisk. I beste fall kan en fatte vedtak som innebærer at en støtter opp om et prosjekt og binder seg til å arbeide for å skaffe til veie de ressurser som er nødvendige for å kunne gjennomføre det aktuelle tiltaket. Erfaringene viser at det er lang vei å gå fra en vedtatt politisk støtte i Regionrådet til rammebetingelser og virkemidler for et konkret prosjekt er på plass.

Regionrådet har med andre ord ikke fått den operative rollen det var tiltenkt ved opprettelsen. Rådet har ikke fått tatt hånd om finansielle ressurser, og muligheten for å ta styring med multilaterale prosjekter har uteblitt. En slik situasjon oppleves som svært frustrerende, og er med på å undergrave samarbeidet.

I tillegg til dette er det problemer med å skape en plattform for multilaterale prosjekt. En mulig forklaring kan være at en mangler et forum for daglig og løpende kontakt, informasjonsutveksling og idéskapning regionene i mellom. Det som måtte oppstå av kreative ideer og løsninger får ikke den nødvendige oppfølgingen gjennom en felles arena der en møtes jevnlig.

Fordelingen vedrørende ansvar og arbeidsoppgaver mellom Regionråd, Regionkomité og sekretariat må klargjøres bedre. I dag framstår arbeidsdelingen som uklar og uryddig, og en klargjøring internt vil være viktig for det videre samarbeidet.

4.4 Sentral politisk styring

Innenfor Barentssamarbeidet er det bare Norge og Sverige av deltakerlandene som har et eget sekretariat. Gjennom Barentssekretariatet har Norge et permanent regionalt instrument for identifisering, initiering og finansiering av konkrete prosjekt i forhold til Nordvest-Russland. I Finland styres virkemidlene for denne typen virksomhet fra sentralt nivå i Helsinki. Dette gir regionene lite spillerom, og handlefriheten på regionalt nivå er svært begrenset.

I Sverige har situasjonen vært som i Finland, men dette er blitt bedre i løpet av de siste årene. Det er etablert en slags desentralisert sekretariatsfunksjon for Barentssamarbeidet samtidig som en har tilført regionene noen virkemidler til bruk for bilateralt nærings samarbeid mellom Sverige og Nordvest-Russland. Dette har utelukkende vært en styrke for samarbeidet.

I Russland er politikken for Barentssamarbeidet i betydelig grad blir utformet eller sanksjonert i Moskva. Regionene har dermed, i likhet med Finland, hatt svært begrenset tilgang til økonomiske virkemidler. Resultatet er liten handlefrihet og den regionale politikken styres i stor grad fra sentralt nivå.

4.5 Sammensetningen av representanter

Et annet moment som er viktig å være oppmerksom på er sammensetningen av representanter. Dette gjelder både i Regionrådet og Regionkomiteen, men like viktig er sekretariat og arbeidsgruppene. I dag er det en stor overvekt av menn, og da gjerne menn som har mange års erfaring. Den kompetansen disse besitter er nødvendig og viktig, men det er behov for fornying både når det gjelder kjønns- og alderssammensetning.

Et levende og livskraftig miljø avhenger av forskjellighet. Det er et problem at deltakerregionene i liten grad slipper til nye og yngre delegater i de ulike fora. I tillegg er svært få kvinner representert. Det hersker en oppfatning om at kvinnerepresentasjonen fra Russland er særlig mangelfull. Dette stemmer ikke med det virkelige bildet. Mangelen på kvinner i de ulike organene er like fraværende i Finland, Sverige og Norge.

Det må gjøres aktive grep for å **styrke kvinneandelen** i samarbeidet. En bør vurdere kjønnskvotering for å sikre at både kvinner og menn blir representert. Like viktig er det at institusjonene fornyes hva gjelder alderssammensetning og nye representanter. Ungdom må i større grad bli involvert i arbeidet, og ulike alternativ bør diskuteres for å øke andelen unge og kvinner i samarbeidet. Ulike ordninger som **utveksling og stipend** er virkemidler som bør vurderes nærmere. Begge deler vil framstå som attraktive ordninger og dermed kunne fange opp den tiltenkte målgruppen.

En blanding av kvinner og menn, samt unge og eldre bør etterstrebes i de ulike organene i Barentssamarbeidet. Representasjon av begge kjønn samt en alderssammensetning som gjenspeiler samfunnet for øvrig er et vesentlig element i en velfungerende demokratisk organisasjon. Dagens sammensetning bidrar til å konservere virksomheten slik at kreativitet og nye ideer ikke får det tiltrengte spillerommet.

4.6 Næringsssamarbeid

På norsk side er det en nokså generell oppfatning at det bilaterale Barentssamarbeidet mellom Norge og Nordvest-Russland har fungert tilfredsstillende siden etableringen i 1993. Ankepunktet er imidlertid at det har vært manglende resultat innenfor næringsssamarbeidet. Årsakene til dette er meget sammensatte, og kan i liten grad forklares eller lastes av Barentssekretariatet eller Utenriksdepartementet.

Mange faktorer spiller inn. En nærliggende forklaring kan være at utgangspunktet for næringsssamarbeidet for Norge og Russland var ulikt. Oppbyggingen av det private næringslivet i Russland var i startfasen. Det var ingen tradisjon med samarbeid over grensene. Det russiske næringslivet var heller ikke modent for denne typen samarbeid i startfasen av Barentssamarbeidet. I tillegg hadde Russland et stivbeint regelverk som vestlige aktører hadde vanskeligheter med å tilpasse seg til. Mange oppfattet nok at uforutsigbarheten i rammebetingelsene var problematisk. Det må også kunne sies at flere av de som satset i Russland de første årene, fokuserte på kortsiktig gevinst og i liten grad vektla betydningen av å bygge tillit og relasjoner på sikt.

Det tar tid å utvikle næringsmessig samarbeid på tvers av nasjonsgrensene. Først nå er en i ferd med å få gode og fruktbare resultater. I dag ser vi at næringsssamarbeidet fungerer bedre og bedre. Stadig flere bedrifter går inn i det russiske markedet i nord. Russiske bedrifter har også fått fotfeste i det vestlige markedet. Det synes som om det ligger et betydelig potensial i et videre samarbeid – både for nordiske og russiske bedrifter.

I det videre arbeidet framover bør det utvikles **en informasjonstjeneste i Murmansk** for å serve bedriftsetablerere og de som ønsker samarbeid over grensene. Bedriftsledere vil da ha et sted å henvende seg når de trenger å få kjennskap til vestlig forretningskultur, lover og regler. Det vil også være naturlig å utvide tjenesten til å omfatte vestlige bedriftsledere som ønsker tilsvarende tilbud om russiske forhold. Etter en prøveperiode bør denne informasjonstjenesten være selvfinansierende.

Det norske Barentssekretariatet er i denne sammenheng en viktig offentlig aktør i arbeidet med å sette fokus på utviklingspotensialet for norsk næringsliv i Nordvest-Russland. Sekretariatet bidrar med veiledning og finansiering for at næringsaktører skal kunne iverksette ideer og planer rettet mot dette markedet. Et eksempel i denne sammenhengen er Barentssekretariatets aktive rolle i forhold til petroleumsutvikling. Som koordinator for

Interreg-prosjektet ”Nordlige Maritime Korridor” har sekretariatet vært en viktig døråpner for norsk leverandørindustri i Murmansk, Arkhangelsk og Nenets.

4.7 Kort oppsummering

I dette kapitlet har jeg sett på hvilke utfordringer en står overfor i dagens Barentssamarbeid. Det har blitt påpekt at det er manglende interesse og engasjement fra deltakerne, og mulige årsaker til dette er lansert.

Videre er det trukket fram en del organisatoriske svakheter ved samarbeidet. Det ble understreket at en sekretariatsfunksjon som går på rundgang ikke gir den nødvendige kontinuiteten i et slikt samarbeid. Videre gir ulik sentral politisk styring i deltakerlandene en del uheldige konsekvenser for samarbeidet.

Sammensetningen av representanter er en annen utfordring. En bør øke andelen kvinner i organisasjonsstrukturen, samt legge til rette for at yngre mennesker i større grad blir involvert i Barentssamarbeidet.

5 Ny organisering i Barentssamarbeidet

5.1 Innledning

I de foregående kapitlene ble den organisatoriske strukturen i det regionale samarbeidet gjennomgått og det ble beskrevet hvordan dette fungerer i praksis. Det ble også antydnet hvor systemsvikten i dette samarbeidet ligger.

Svakhetene i nåværende struktur kan være så alvorlige at de kan rive ned hele byggverket dersom de vedvarer og får lov å utvikle seg. Det er et alvorlig signal som sendes når de regionale fora oppfattes som impotente og irrelevante. Det finnes imidlertid tiltak som kan settes i verk på en relativ enkel måte. Det behøver ikke altfor omfattende endringer til, før både allmennheten og deltakerne i det regionalpolitiske arbeidet føler at de har grep om de redskapene en behøver for å komme på rett vei igjen.

Når det gjelder den strukturelle oppbyggingen av Barentssamarbeidet, må man legge til grunn den enorme geografiske størrelsen på regionen i vurderingen av ulike alternativer. I dag fungerer det slik at hvert fylke/län/oblast har hvert sitt sekretariat. Det vil igjen si at i praksis er det 13 sekretariater knyttet til Barentsregionen. Dette er et for stort antall, og det er behov for effektivisering og omstrukturering for å samle kompetanse og ressurser. Følgelig bør en i den videre utviklingen av Barentssamarbeidet se nærmere på sekretariatsfunksjonen.

I dette kapitlet vil flere forslag til ny organisering diskuteres, og fordeler og ulemper ved ulike modeller drøftes. Utgangspunktet i løsningsforslagene er endringer i sekretariatsfunksjonen. To alternativer presenteres; en modell med et felles internasjonalt sekretariat, og en annen der hvert land har sitt nasjonale sekretariat. Modellene kan også med fordel kombineres. I tillegg presenteres ulike modeller for å etablere en ordning med egne økonomiske virkemidler, samt muligheter for et fast forum for parlamentarikere.

5.2 Et felles internasjonalt sekretariat

Tiden er inne for å opprette **et felles internasjonalt sekretariat**. Dette vil gi grunnlag for en bedre felles koordinering av politikk og tiltak som ønskes brakt inn på den multilaterale arena. Et felles internasjonalt sekretariat kan gjerne etableres og samfinansieres etter samme modell som Østersjørådets sekretariat. Det ville være naturlig med ansatte fra hvert medlemsland samt fra urfolkene i Barentsregionen.

Det er ikke uproblematisk å drive et regionalt samarbeid over landegrensene uten et internasjonalt sekretariat, og erfaring viser at et samarbeidorgan uten sekretariat ikke er levedyktig på lang sikt. Allerede i 1993 ble det diskutert å opprette et internasjonalt sekretariat for Barentssamarbeidet. På dette tidspunkt var flere imot, blant annet Sverige. Man mente at et vedtak om et internasjonalt sekretariat i Barentssamarbeidet kunne danne presedens for diskusjonen om et Østersjøsekretariat. Den gang var Sverige også imot opprettelse av et Østersjøsekretariat. I dag er det imidlertid etablert et slikt sekretariat, og situasjonen er dermed endret.

Det gis tydelige signaler fra EU-kommisjonen om at Barentssamarbeidet og Østersjøsamrådet skal spille en viktig rolle ved iverksettingen av EUs ”nordlige

dimensjon". Det vil være en fordel dersom Barentssamarbeidet allerede da har et internasjonalt sekretariat som kan ivareta den praktiske funksjonen i et slikt arbeid.

Sett fra norsk side ville det være naturlig å legge et slikt sekretariat til Kirkenes. Da vil en kunne dra administrativ og annen ressursmessig nytte av det allerede etablerte norske Barentssekretariatet og dets avdelinger i Nordvest-Russland. Barentssekretariatet har dessuten, som tidligere nevnt, arbeidet tett og kontinuerlig opp mot de politiske og administrative organene i Barentsregionen siden etableringen i 1993. Dette har gitt kunnskap og kompetanse det er naturlig å videreføre i oppbyggingen av et internasjonalt sekretariat. Det at et nytt internasjonalt sekretariat opprettes i Norge og Kirkenes kan dessuten rettferdiggjøres i lys av Finlands ansvar i Nordkalottrådet og Sveriges rolle i Østersjøregionen.

Et internasjonalt sekretariat vil kunne gi en vesentlig styrking av arbeidet i de regionale Barentsfora. Sekretariatet vil bidra til styrking av kompetanse, mer effektiv samordning og utvikling av felles strategier og multilaterale prosjekt gjennom tett og løpende kontakt med sentrale institusjoner og aktører.

Når det gjelder det arbeidet som pågår i forhold til urfolk og urfolksinteresser, vil **en felles avdeling for urfolk** være å anbefale. I dag ivaretas dette av en egen arbeidsgruppe. En avdeling for urfolk vil naturlig kunne legges inn under det felles internasjonale sekretariatet. Bakgrunnen for en slik urfolksavdeling har sammenheng med at utfordringene på dette området er sammensatte og går på tvers av de nasjonale grensene. I tillegg vil det være den beste bruken av ressursene dersom en klarer å samordne innsatsen omkring urfolksinteressene. Dersom det etableres en avdeling for urfolk, vil det være naturlig at de aktivitetene som i dag foregår i regi av arbeidsgruppen for urfolk legges til denne. Å erstatte arbeidsgruppen for urfolk med en egen avdeling, vil bety økt status og fokus på disse problemstillingene.

Et alternativ til et eget internasjonalt sekretariat kan være at Barentssekretariatet i Kirkenes tar oppgaver som naturlig kunne vært plassert i et internasjonalt sekretariat. Konsekvensene av dette er imidlertid at det norske Barentssekretariatet vil framstå som et internasjonalt Barentssekretariat sett utenfra. Dette vil sannsynligvis være en lite tilfredsstillende ordning sett fra de andre fylkene/länene/oblastene i Barentsregionen sitt ståsted.

5.3 Nasjonale sekretariater

I den framtidige organiseringen av Barentssamarbeidet bør det opprettes et organisatorisk instrument som skaper en løpende og tett dialog, både administrativt og eventuelt også politisk mellom møtene i de regionale fora. Dette finnes ikke i dag, og utgjør en vesentlig mangel i organiseringen. Det vil være ulike måter å organisere dette på, men en modell er å opprette fire nasjonale sekretariater.

Ved etablering av **fire nasjonale sekretariater** vil en viktig forankring i hvert deltakerland være på plass. Innsatsen på russisk, finsk, svensk og norsk side ville på denne måten bli koordinert og konsentrert. Slike sekretariater bør spille en aktiv rolle i forhold til sine respektive myndigheter, næringsorganisasjoner, forsknings- og utdanningsinstitusjoner og lignende. På denne måten ville en kunne få fram, og gjerne også initiere, konkrete Barentsprosjekter. I dag skjer dette bare gjennom det norske Barentssekretariatet i Kirkenes.

Hvert av de fire sekretariatene kunne få egne primærområder og oppgaver knyttet til disse. Fordelingen av innsatsområder og ansvar ville måtte avgjøres i fellesskap av de fire deltakerlandene.

5.4 Strukturelle konsekvenser

En modell med et felles internasjonalt sekretariat, inkludert en avdeling for urfolk, vil medføre noen strukturelle endringer. Disse endringene vil likevel ikke være av altfor omfattende karakter, og kvaliteten i Barentssamarbeidet vil øke.

En modell med fire nasjonale sekretariater er, fra et strukturelt perspektiv, nesten på plass. Norge har allerede etablert Barentssekretariatet i Kirkenes og Sverige har sitt desentraliserte sekretariat knyttet opp mot länsstyrelsene i Norrbotten og Västerbotten samt svensk UD i Stockholm. På russisk side vil det med bistand fra det norske Barentssekretariatet bli etablert et sekretariat i Petrozavodsk i løpet av høsten 2005. Bakgrunnen for dette er å ivareta republikken Karelen regionale formannskap i Barentssamarbeidet de kommende to årene. Gjennom dette vil en på russisk side få den nødvendige tiden til å vurdere mer permanente løsninger. Fra finsk side er det allerede bestemt at Rovaniemi blir vertskap for et eventuelt finsk sekretariat.

En modell med et felles internasjonalt sekretariat og egne nasjonale sekretariater vil kunne ha stor gjensidig nytte av hverandre i det daglige arbeidet, ikke minst som følge av at en her får på plass en helhetlig struktur, hvor aktuelle saker kan bringes fra den enkelte medlemsregion og opp til Regionrådet. Dette kan gjøres gjennom saksbehandlingsledd som har de nødvendige ressurser tilgjengelig, samtidig som strategier eller forslag til prosjekter mer effektivt kan tilpasses planlagte eller pågående aktiviteter i de øvrige regionene.

Den sterkt økende interessen internasjonalt rundt Barentshavet og ressursene i Barentsregionen, styrker behovet for en effektivisering og omstrukturering av det offisielle Barentssamarbeidet. Det er viktig at landene i regionen er rustet til sammen å møte de utfordringer og muligheter som følger i kjølvannet av en utvikling med økt fokus på nordområdene.

Barentssamarbeidets strukturer kan dessuten i sterkere grad inngå i en plattform for storpolitisk diskusjon og samarbeid mellom Norge, Russland, EU og USA. Det må også være et mål å gjøre Barentssamarbeidets strukturelle modell anerkjent innenfor EU-systemet.

5.5 Andre moment i det sentrale Barentssamarbeidet

En grunnleggende forutsetning for å oppnå gode resultater i Barentssamarbeidet er et godt samspill mellom regionalt og sentralt nivå. Det er en gjensidig avhengighet mellom de to nivåene. Det regionale nivået har behov for hjelp fra sentralt nivå når det gjelder finansierings spørsmål, og i saker som berører forandringer i nasjonale anliggender som grensepasseringer, handelsutbytte og kommunikasjoner. Det sentrale nivå er avhengig av det regionale nivåets lokalkunnskap og kontaktnett i ulike spørsmål.

Dersom Barentssamarbeidet skal fange opp nye og aktuelle problemstillinger i nord så må det først og fremst skje gjennom det sentrale nivået. Aktuelle problemstillinger i denne sammenheng er miljø og energi i vid forstand. Med utgangspunkt i den spesielle modellen

man har i Barentssamarbeidet, vil en kunne trekke med det regionale nivået. Det er viktig å etablere multilaterale fora i nord der politikere kan møtes. En slik møteplass kan eksempelvis diskutere felles "kjøreregler" for Barentshavet og organisere ministermøter der både energi-, nærings- og miljøministerne for de ulike landene deltar.

Den diskusjonen som pågår både i Norge og Russland om eventuelle endringer i regional forvaltning, kan også få konsekvenser for samarbeidet i Barentsregionen. I Norge diskuteres fylkeskommunens rolle og eventuelle nye og større regioner. Hvorvidt slike utvidelser medfører at regionalt valgte politikere forsvinner er ett av flere usikkerhetsmomenter. I Russland har president Putin innført endringer hva gjelder guvernørene. Tidligere ble de valgt regionalt. I dag blir de utnevnt av presidenten. Men andre ord kan både Norge og Russland få en statlig styrt regional forvaltning. Dette vil igjen styrke statens rolle i Barentsregionen.

Det er en tendens til byråkratisering på det statlige nivået i Barentssamarbeidet. Det er opprettet mange komiteer og arbeidsgrupper uten at det er klart hva som er effekten av dette. Videre blir det foretatt både reiser og møtevirksomhet som ikke gir konkrete og/eller synlige utfall. Jeg mener at dette gir grunnlag for å sette i gang en samlet gjennomgang av hele den statlige delen med sikte på en modernisering. Det finske formannskapet bør gripe fatt i dette.

Den europeiske dimensjonen i Barentssamarbeidet bør tydeliggjøres bedre. Det er vanskelig å tenke seg et effektivt og meningsfylt samarbeid i nord uten en tilknytning til de større europeiske prosessene. Med energiutviklingen i nordområdene vil dette tvinge seg fram. Det er et viktig poeng å fange disse prosessene opp i Barentssamarbeidet.

5.6 Andre organisatoriske innspill

Det kan også være hensiktsmessig å se nærmere på den fylkeskommunale strukturen for å se om denne modellen kan gjøres gjeldende i det regionale Barentssamarbeidet. Regionrådet ville da fungert som Fylkestinget og følgelig bli utvidet med antall medlemmer. Det ville også være naturlig å involvere kommunene i en slik organisering. Videre er det behov for et arbeidsutvalg tilsvarende det norske fylkesutvalget. En slikt arbeidsutvalg kunne møtes en gang i måneden, eller hver andre måned, og ta seg av de løpende sakene.

I tillegg kan det være av interesse å opprette et rådgivende ungdomsparlament med representanter fra alle de 13 enhetene i regionen. Dette ville styrke engasjementet og forankringen i tillegg til å være et bidrag i det demokratiske perspektivet.

5.7 Egne økonomiske virkemidler til Regionrådet

Et annet viktig tiltak for revitalisering av Barentssamarbeidet vil være å **tilføre Regionrådet egne økonomiske midler**, eller gitt kontroll med bruken av (andres) økonomiske midler, slik at en har mulighet til å iverksette egne beslutninger. Mangelen på en slik mulighet synes helt klart å være en viktig årsak til at få konkrete saker bringes inn for rådet, og gjennom dette bidrar til å redusere rådets relevans – både eksternt og blant dets egne delegater.

Ulike alternativer for finansiering må drøftes av medlemslandene. En mulig variant kan være at hver medlemsregion forplikter seg til å bevilge et fast, årlig beløp til disposisjon for Regionrådet, for eksempel 50.000 Euro. I tillegg kan den regionale bistanden matches tilsvarende fra sentralt nivå. Det vil innebære at regionalt og sentralt nivå er forpliktet til å

bidra med like store deler. En annen mulighet er en modell der en differensierer bevilgningene etter visse kriterier (for eksempel levestandard). På denne måten ville regionene i Finland, Norge og Sverige gå inn med en lik andel, mens regionene i Russland vil bidra i forhold til sin økonomiske standard.

Den totale summen i euro ville bli betydelig hvert år, uavhengig av hvilket alternativ en valgte. På denne måten ville Regionrådet ha muligheten til å engasjere seg tungt i utvalgte prosjekt og tiltak – gjennom hel- eller delfinansiering. Midlene kan enten legges til et felles organ, for eksempel et internasjonalt sekretariat, eller en kan nøye seg med å avsette beløpet på de respektive regioners budsjett og foreta utbetalinger/overføringer i henhold til de vedtak som gjøres i Regionrådet. Bevilgninger fra Regionrådet bør forutsette enstemmige vedtak.

For de russiske regionene vil sistnevnte variant trolig være mest hensiktsmessig på grunn av eksisterende lover og regelverk knyttet til utbetalinger og overføring av midler til utlandet. Samtidig vil mange av regionene nok også vurdere dette som en politisk sett enklere måte å forholde seg til en medlemskontingent i Barentssamarbeidet.

Når det gjelder økonomiske virkemidler relatert til næringsutvikling, er det ulike ordninger i medlemslandene. Norge har i tillegg til Garantiinstituttet et fond for Nordvest-Russland administrert av Innovasjon Norge. Ingen av disse kan vise til store resultater. Samtidig har heller ikke EU-ordningene som Interreg og Tacis fungert for næringslivet. To uavhengige evalueringsrapporter om Interreg Nordkalotten og Interreg Barents forteller at næringslivet har hatt liten nytte av disse ordningene. Det gjenstår å se om den nye sammenslåingen av Interreg og Tacis - ENPI - vil fungere bedre enn tidligere ordninger.

5.8 Barents Parlamentarikerkonferanse

Barents parlamentarikerkonferanser er blitt avholdt ved to anledninger. Den første gikk av stabelen i Alta i 1999 og den andre i Bodø i juni i år. Konferansene ble arrangert i samarbeid mellom Nordisk Råd og Stortinget. Det kan være et middel til revitalisering av Barentssamarbeidet å komplettere det folkelige samarbeidet og samarbeidet i de offisielle organene i Barentsregionen med et fast forum der parlamentarikere møtes.

Dette kan oppnås ved at Barents Parlamentarikerkonferanse får permanent status og møtes jevnlig, for eksempel annet hvert år. Konferansen kunne bestå av parlamentarikere fra Nordisk råd, Samisk parlamentarisk råd, regionale parlament i området, representanter for EU-parlamentet, samt representanter fra landene i Barentsregionen. En liknende ordning finnes for Østersjøområdet, i form av den parlamentariske Østersjøkonferansen. Ved særlig å fokusere på regionale politikere vil det kunne oppnås et bredere engasjement og større kunnskap om det grenseoverskridende arbeidet i regionen blant områdets beslutningstakere.

I parlamentarikersamarbeidet kan det inngå folkevalgte politikere både fra de regionale lovgivende forsamlingene og regionale representanter i de nasjonale/føderale parlamentene.

5.9 Kort oppsummering

Det ideelle vil være å bygge opp ett felles internasjonalt sekretariat for Barentssamarbeidet. Dette vil også være mest kostnadseffektivt. Den samlede kompetansen dette sekretariatet vil besitte, kommer alle deltakerlandene til gode. Da Barentssamarbeidet ble etablert i 1993,

planla man ett felles sekretariat for hele regionen. Norske myndigheter ønsket at dette skulle lokaliseres til Kirkenes, men på grunn av manglende oppslutning fra de andre landene ble ikke dette realisert. Det nasjonale Barentssekretariatet i Kirkenes har riktignok noen flere oppgaver enn de respektive nasjonale, men er på ingen måte ett felles internasjonalt sekretariat slik det framstår i dag.

I tillegg bør en få på plass fire nasjonale sekretariat slik beskrevet overfor. Med dagens utgangspunkt vil sannsynligvis en kombinasjon av et internasjonalt sekretariat og fire nasjonale sekretariater være det mest hensiktsmessige og enklest gjennomførbare.

Etter dagens struktur har en i praksis en todelt administrativ saksforberedelse i Barentssamarbeidets organer. Dette ville man unngått med et felles internasjonalt sekretariat og fire nasjonale sekretariater som hadde ansvaret for hver sine arbeidsområder. Da ville en ikke hatt bruk for den administrative rådgivningsgruppen som i praksis godkjenner alle innstillinger før de går til politisk behandling. En ville med dette frigjøre ressurser og få større kapasitet til andre oppgaver. En ville samtidig unngå at denne rådgivningsgruppen får for stor innflytelse i saksforberedelsen til Regionrådet og Regionkomiteen.

Dersom en lykkes i å etablere fire nasjonale sekretariater med en naturlig fordeling av ansvar og oppgaver, vil det være hensiktsmessig å legge ned de ulike arbeidsgruppene som er knyttet til satsingsområdene. Dette ville frigi kapasitet, gi større profesjonalitet i alle ledd, bedre oversikt og rimeligere drift. Det eneste unntak vil være at Arbeidsgruppen for miljø vil bestå. Denne gruppen fungerer svært bra, og har oppnådd gode resultater. Dessuten er den forankret både på det sentrale og det regionale nivået.

6 En eventuell utvidelse av Barentssamarbeidet

6.1 Innledning

Etter 12 år med Barentssamarbeid er det naturlig å stille spørsmål om en skal utvide samarbeidet, og hva dette i tilfelle skal bestå av. Nye problemstillinger har oppstått de siste årene, og samarbeid på tvers av landegrensene er stadig mer aktuelt. I dag er interessen for nordområdene økende både fra nasjonalt og internasjonalt hold. På norsk side er den økende interessen fra Regjering og Storting gledelig, og det er slått fast at nordområdene representerer store muligheter for Norge. Det er ingen tvil om at Barentsregionen framstår som en spennende internasjonal møteplass med mange muligheter for fortsatt positiv utvikling.

I den videre utformingen av Barentssamarbeidet er det viktig å ta stilling til hvilke regioner og eventuelt nasjoner en skal samarbeide med. Det er også nødvendig å klargjøre om antall deltakere i Barentssamarbeidet skal utvides ytterligere, eller om en har nådd en grense for hva som er formålstjenelig. I tillegg er det nødvendig å klargjøre hvilke fagområder det skal satses på de kommende årene. Skal en videreføre det som er i dag, eller er Barentssamarbeidet modent for nye faglige utfordringer?

6.2 Samarbeid med andre regioner og eventuelt nasjoner

Et annet ledd i en revitalisering av Barentssamarbeidet ligger i å knytte virksomheten tettere opp mot relevante internasjonale program og institusjoner, på samme måte som det norske Barentssekretariatet i en årrekke, og med meget gode resultater, har samarbeidet om utvikling og finansiering av store prosjekt i Nordvest-Russland.

Erkjennelsen av et behov for bredere internasjonalt samarbeid, også med land og institusjoner utenfor Barentsregionen, ligger også til grunn for beslutningen om å opprette et Barentsinstitutt i Kirkenes. Regjeringen har gjennom nordområdemeldingen gitt uttrykk for at dette bør følges opp. Barentsinstituttet må finansieres uavhengig av den ordningen som finnes i dag for forskningsinstitusjonene. Det må settes av såkalte "friske penger" i oppbyggingen. Et annen viktig moment i denne sammenhengen er arbeidsformen. Det må legges rette for at aktører fra andre land kan komme til Barentsinstituttet for å utføre forskning og dermed bidra med ny kunnskap. Dette vil indirekte bidra til å finansiere forskningen som finner sted i Kirkenes.

Barentssamarbeidet kan styrkes ved å etablere tettere samarbeid med grenseregioner i andre deler av Europa. Gjennom 12 år med Barentssamarbeid er det utviklet en solid kompetanse på demokratiutvikling, folk til folk samarbeid og en rekke andre typer samarbeidsformer som har en fredsskapende karakter. Dette bidrar også til å legge forholdene til rette for en gunstig økonomisk utvikling i regionen.

I deler av Øst-Europa og i Kaukasus vil det kunne være stor interesser for de erfaringer og modeller som er utviklet i Barentssamarbeidet. For det regionale samarbeidet vil en gjensidig kunnskaps- og kompetanseoverføring med andre europeiske grenseregioner dessuten tilføre nye og interessante dimensjoner. Samtidig vil dette kunne styrke Barentssamarbeidets relevans på nasjonalt plan, samt innenfor EU ettersom grenseoverskridende samarbeid her står høyt på den politiske dagsorden.

For Regionrådet ligger den praktiske verdien av et slikt bredt internasjonalt samarbeid i første rekke i at nye nettverk og nye impulser skapes. Det er imidlertid samtidig helt klart at Regionrådet med sterkere administrativ organisasjon og egne virkemidler til bruk i prosjektsammenheng også vil kunne ha stor nytte av muligheter til samfinansiering med virkemiddelordninger i USA og EU, samt gjennomføre prosjekt i Nordvest-Russland sammen med andre internasjonale aktører.

Her ligger det en vinn-vinn situasjon for både Regionrådet, Barentsregionen og mange aktører i blant annet USA og EU. Disse har en egen og stadig sterkere interesse av å gå inn i prosjektsamarbeid og organisatorisk samarbeid med multilaterale organ som Regionrådet og myndighetsorgan i Nordvest-Russland.

En slik utvikling vil helt klart styrke Regionrådets og Barentssamarbeidets relevans ytterligere blant både organisasjoner, forvaltningsorgan, bedrifter og vanlige folk i regionen – ikke minst på russisk side.

Innledningsvis ble det nevnt at ytterligere en region ønsket å tre inn i samarbeidet. Forslaget er ikke enkelt å forholde seg til da mange føler at en allerede har for mange medlemmer. Dette kombinert med store avstander innenfor regionen gjør samarbeidet vanskelig både på det praktiske plan, men er også med på å svekke dets identitet. Etter mitt syn bør ikke Barentsregionen bli for stor i geografisk utstrekning. Faren for at fellesskapsfølelsen og identiteten skal utvannes er til stede dersom en stadig utvider samarbeidet med nye regioner. Min anbefaling vil derfor være at Barentssamarbeidet ikke utvides ytterligere med flere regioner, men heller satser på et utvidet samarbeid slik beskrevet ovenfor.

6.3 Styrking av Barentssamarbeidet innenfor fagområder

På tross av Barentsregionens komplekse karakter og dens størrelse, har Barentssamarbeidet lyktes i å utvikle nære og gode relasjoner mellom politikere og institusjoner på tvers av grensene. Dette er et viktig grunnlag for en effektivisering og restrukturering av det politiske samarbeidet. Det må være et mål å gjøre Barentssamarbeidet til en effektiv modell for regionalt samarbeid mellom øst og vest i Europa. Barentssamarbeidet kan på denne måten markedsføres som en utenrikspolitisk eksportvare for alle de fire medlemslandene.

6.3.1 Næringslivssamarbeid

Næringslivssamarbeidet i Barentsregionen har hatt store utfordringer. Fra russisk side er det påpekt at dette bør prioriteres. Til tross for en positiv utvikling de siste årene, er det fremdeles behov for å ha økt fokus på dette arbeidet. En stor svakhet i starten av næringslivssamarbeidet var at fisk og olje/gass ikke var inkludert. Dette må både Norge og Russland ta hovedansvaret for. Begge så sine særinteresser og bilaterale samarbeid truet og ønsket ikke å dele dette med Finland og Sverige. Dette har vært en hemsko i forhold til næringslivssamarbeidet på tvers av landegrensene. Alle landene har tapt på dette. Eksempelvis har utbyggingen av Snøhvit vært interessant både for finske og svenske bedrifter. Norge og Russland har gjennom sitt syn på at ”dette er vårt område”, bidratt til å minske interessen for næringsutvikling på andre områder.

Naturressurser og ressursforvaltningsspørsmål har siden samarbeidet ble etablert i stor grad blitt holdt utenfor Barentsstrukturenes arbeidsområde. Det bør nå vurderes om dette ansvarsområdet, deriblant saker relatert til petroleumsutvinning og skogsindustrien, bør tas

mer direkte inn i det regionale politiske samarbeidet. Dersom Barentssamarbeidet får en større grad av ansvar innenfor ressursforvaltning, vil den politiske interessen rundt dets offisielle aktiviteter kunne styrkes både i og utenfor regionen. Det vil også kunne være enklere å få både de nordiske og russiske regionene til bidra økonomisk, dersom ressursprosjekt er integrert i samarbeidsstrukturens arbeidsområder.

6.3.2 Energi

I det videre arbeidet i Barentssamarbeidet må en rette fokus på næringsutvikling innenfor flere områder, først og fremst olje og gass. En forventet positiv utvikling i samarbeidet mellom Russland og Norge innen petroleumssektoren vil kunne utløse et betydelig næringsmessig potensiale for hele Barentsregionen. Det foreligger trolig et betydelig potensiale innen samhandel generelt, transport, logistikk og kommunikasjoner, verkstedssektoren mv.

Utviklingen i nord eskalerer samtidig som utviklingen i Nordsjøen er i ferd med å skape redusert aktivitet for norsk og utenlandsk leverandørindustri. EU, USA og Kina øker etterspørselen etter olje og gass samtidig som Midt-Østen framstår som en mer utfordrig region som følge av konflikter. Summen av disse forholdene gjør at både det nasjonale og internasjonale fokus rettes mot nordområdene og de muligheter en her har for å etablere fungerende samarbeidsstrukturer på tvers av landegrensene for framtidig utvinning av de rike petroleumsressursene i regionen.

Næringslivet i nordområdene har et stort behov for den aktivitet og det vekstpotensialet som videre petroleumsutvikling i Barentshavet representerer. Med de utfordringer en står overfor i Barentshavet ligger forholdene godt til rette for at næringsmiljøene i nord skal kunne utvikle sterke konkurransefortrinn. Dette kommer imidlertid ikke av seg selv, men fordrer aktive tiltak fra myndigheter på sentralt og regionalt nivå.

Det er etablert en egen arbeidsgruppe innenfor området energi. Etter min mening må dette arbeidet framheves ytterligere, og gjerne løftes opp på et høyere nivå for å få sterkere fokus på området.

6.3.3 Folk til folk samarbeidet

Det mellomfolkelige perspektivet har hele tiden stått sentralt i Barentssamarbeidet. Dette har også i stor grad vært en suksess sett i lys av de mange personlige og institusjonelle kontakter som er stiftet på tvers av regionens grenser. Det sterke folk-til-folk aspektet i Barentssamarbeidet har bidratt til økt kulturell forståelse på tvers av grensene, og har således også vært et viktig sikkerhetspolitisk stabiliserende element. Dette er også viktig i forhold til utvikling av næringspolitisk samarbeid. Som ledd i videreføringen av denne positive utviklingen vil det være et effektivt grep å lette prosedyrene for grensepasseringer og utsteding av visum for privatpersoner og representanter for organisasjoner og næringsliv.

Også styrking av konsulattjenester, deriblant for eksempel gjenoppsett av et nordisk konsulat i Arkhangelsk, vil positivt kunne bidra til å styrke kontaktene på tvers av grensene.

Kultursamarbeid er et kjerneelement i det vellykkede folk-til-folk samarbeid i regionen. Økt satsing på kulturarrangementer på tvers av grensene vil bidra til at folk i regionen lærer hverandre bedre å kjenne. Dette styrker båndene mellom øst og vest i regionen.

6.3.4 Miljøsamarbeid

Beskyttelse av miljøet og en bærekraftig forvaltning av naturressursene er stadig tilbakevendende temaer i Barentssamarbeidet. Det sårbare miljøet i regionen er utsatt for press på alle områder, deriblant industriell forurensing. I tiden framover må det settes enda tydeligere på dagsorden, og da med enda sterkere fokus på sikkerhet og overvåking.

Det arbeidet som miljøgruppen legger særlig vekt på som renere produksjonstiltak, samarbeid for å fjerne miljømessige "hot-spots" i den russiske delen av Barentsregionen samt bevaring av biologisk mangfold og bærekraftig skogbruk, må styrkes ytterligere.

Arbeidsgruppen arbeider også med miljøspørsmål knyttet til transport av olje og gass. Innsatsen knyttet opp mot sikkerhet og overvåking må i tiden framover økes og betydelige ressurser må settes inn. Dette henger også sammen med det nye trusselbildet som ser dagens lys.

6.3.5 Øvrige samarbeidsområder

I prosessen med å styrke Barentssamarbeidets rolle i nord vil også et viktig virkemiddel være å bedre den generelle informasjonen om initiativet overfor regionens innbyggere. Sterkere vektlegging av informasjonsvirksomhet vil på lengre sikt være viktige "identitetsfremmende" tiltak. Praktiske tilnærminger kan her være å fortsette satsingen på internettbasert informasjon og produksjon av regionale nyheter slik det norske Barentssekretariatet i dag gjør med sine nettsider www.barents.no og www.barentsobserver.com samt for eksempel å formidle informasjonsmatriell til regionale og lokale myndigheter, undervisningsinstitusjoner og næringsliv. På samme måte vil økte bevilgninger til norsk-russiske og nordisk-russiske prosjekter bidra til å øke den generelle interessen og kunnskapsnivået om Barentssamarbeidet. Regionrådet eier i dag nettsiden www.barentsinfo.org og vil kunne ta rollen som drivkraft i utformingen av en regional informasjonspolitikk.

Et sentralt mål med Barentssamarbeidet er å styrke demokratiutviklingen i Nordvest-Russland. De nordiske landene kan gjennom prosjekter og støtte til strukturer innenfor det sivile samfunn, bidra til å styrke demokratiutviklingen i den østlige delen av regionen.

Et mål bør være å styrke forskning og forskningssamarbeid i regionen. Det vil også være av stor betydning å produsere mer forskning om Barentsregionen og om Barentssamarbeidets arbeid og aktiviteter. Barentsinstituttet i Kirkenes vil i så måte bli et internasjonalt senter for forskning i regionen og dermed en viktig premissleverandør for fremtidig samarbeid mellom regionale forsknings- og utdanningsinstitusjoner.

Samarbeidet innenfor helse- og sosialsektoren har vært et vellykket satsingsområde siden det første Barents Helseprogram ble iverksatt i 1999. Denne virksomheten bør styrkes, sett i lys av både de store sosiale forskjellene internt i regionen og den dramatiske økningen av farlige smittsomme sykdommer i Nordvest-Russland etter Sovjetunionens sammenbrudd. Det kan i så måte være verdt å minne om at ingen andre steder i verden er forskjellen i levestandard så høy som når man krysser grensa mellom Norge/Finland og Russland. Som nærmeste nabo har vi et moralsk ansvar for, og egeninteresse av, å bidra til å utjevne disse forskjellene og forbedre helsesituasjonen og leveforholdene til våre russiske naboer.

Barn og ungdom er regionens fremtid. Barentssamarbeidet må fokusere på unge mennesker, både i forhold til helse, kultur og demokratiutvikling. Det er av stor betydning at disse gruppene inkluderes i det offisielle Barentssamarbeidet, blant annet gjennom utveksling,

stipendordninger og et regionalt Barents Ungdomsparlament. Et tankekors er den høye andelen unge arbeidsledige i regionen. Generelt er arbeidsledigheten noe høyere i disse regionene i nord, sammenlignet med landene for øvrig. Det vil si at andelen mennesker uten jobb i eksempelvis Nord-Finland er høyere enn i resten av Finland. Det som er særlig bekymringsfullt er at andelen unge arbeidstakere uten jobb er veldig høy i disse områdene.

Opprettelsen av en egen avdeling for urfolk, som skissert overfor, vil kunne bidra til å styrke urfolksperspektivet i samarbeidet. Barentssamarbeidet må være en drivkraft i prosessen med å utvikle urfolks forhold i nordområdene, spesielt i Nordvest-Russland.

En nordøstlig sjørute bør vurderes i nær framtid sette i lys av den økte aktiviteten over grensene. En nordøstpassasje vil forkorte reiseruten vesentlig sammenlignet med dagens tradisjonelle transportruter, og bør dermed være svært interessant for ulike aktører.

I takt med økt prosjektsatsing, bør landene i Barentsregionen søke i større grad å organisere multinasjonale prosjekter.

7 Avslutning og konklusjoner

7.1 Innledning

Avslutningsvis ønsker jeg å samle ”trådene” i denne evalueringsrapporten. Hensikten med evalueringen har vært å identifisere nåværende og framtidige utfordringer i Barentssamarbeidet, og samtidig ta stilling til hva en eventuell utvidelse av Barentssamarbeidet skal innebære. Videre har det vært en målsetting å drøfte fordeler og ulemper ved et eventuelt felles internasjonalt sekretariat.

Etter 12 års Barentssamarbeid er det mange gode erfaringer å trekke fram og arbeide videre ut i fra. Mye har vært vellykket i den aktiviteten som har funnet sted på tvers av landegrensene. Nå står vi foran nye utfordringer. Det må tas nye grep for at Barentssamarbeidet fortsatt skal framstå som attraktiv. Noen grep tar for seg den organisatoriske oppbyggingen, mens andre handler om innholdet i selve samarbeidet.

7.2 Veien videre

Når det gjelder organiseringen av Barentssamarbeidet vil jeg, i først omgang, anbefale å etablere et felles internasjonalt sekretariat. Neste naturlige skritt vil være å opprette fire nasjonale sekretariat og tydeliggjøre rollen som saksforbereder for Regionrådet.

En diskusjon som fant sted i begynnelsen av september (uke 36) i Europaparlamentet om den Nordlige dimensjon (ND), understreker behovet for dette. Kommisjonen har begynt med en ny handlingsplan for ND som trer i kraft når den eksisterende utløper i 2007.

Parlamentarikerne understreket betydningen av å revitalisere ND ved blant annet å si ja til en egen budsjettlinje. Et flertall sa videre at Østersjøen bør være fokusområde i politikken, og dermed få en egen strategi innen ND. Dersom dette medfører en dreining av den Nordlige dimensjon mot sør, så vil det få konsekvenser for arbeidet i Barentsregionen. Et mulig ”mottiltak” er derfor snarest mulig å få etablert et internasjonalt sekretariat med særlig ansvar for energi, marine ressurser, miljø samt en avdeling for urfolksinteresser.

Ettersom Finland har sekretariatet for Nordkalottrådet og Sverige for Østersjøsamrådet, er det naturlig at Norge ved Barentssekretariatet i Kirkenes får et særlig ansvar som sekretariat for Barentsregionen. Dette skal ikke være til hinder for å fordele oppgaver til de andre deltakerlandene som ønsker å ta del i saksforberedelsene til Regionrådet.

Når de nye sekretariatene er etablert, bør en se nærmere på den organisatoriske oppbyggingen og gjøre noen endringer. Jeg vil foreslå å legge ned alle arbeidsgruppene med unntak av miljøgruppen. Begrunnelsen for dette er at arbeidsgruppene ikke har fungert hensiktsmessig. Når det gjelder miljøgruppen stiller det seg annerledes. Denne arbeidsgruppen består av fagfolk som har jobbet svært godt og oppnådd gode og sterke relasjoner til Barentsrådet. I tillegg har gruppen spilt en viktig rolle for arbeidet i Arktisk råd. Min anbefaling er at denne gruppen skal bestå og fortsette det gode arbeidet som den kan vise til.

Ved opprettelse av sekretariatene og videreføring av miljøgruppen, vil disse organene overta mye av funksjonen som Regionkomiteen har i dag. Det vil følgelig ikke være behov for denne administrative enheten, og denne foreslås nedlagt.

Kvinneandelen i Barentssamarbeidet må styrkes. Det må gjøres noen vesentlige grep som sikrer at begge kjønn blir representert i alle organer. I dag er mangelen på kvinner framtrepende i alle organer, og utgjør en svakhet i samarbeidet.

Likeledes må det gjøres et aktiv grep for å engasjere ungdom i Barentssamarbeidet. En mulighet kan være å etablere stipendordninger for ungdom som kan hospitere ved de ulike sekretariatene. En slik stipendordning bør også gjelde kvinner som et ledd i å styrke kvinneandelen. En hospiteringsordning kan virke attraktiv på unge mennesker. Det bør arbeides i et mer langsiktig perspektiv for at dette kan inngå i en bachelor- eller mastergrad.

Når det gjelder det videre arbeidet, vil jeg foreslå å konsentrere fagområdene slik at det blir færre enheter. I framtiden bør en øke innsatsen på områdene kultur, kompetanse og næringsutvikling. I tillegg bør en innføre energi i vid forstand som et nytt og viktig arbeidsområde. Energi i vid forstand omfatter ikke bare olje og gass, men alle potensielle energiformer inkludert vind- og tidevannskraft. Innenfor dette området blir energiøkonomisering viktig. Det er også behov for å etablere en informasjonstjeneste i Murmansk for bedriftsledere.

For det framtidige arbeidet i Regionrådet vil det være svært viktig å få på plass økonomiske virkemidler. Dette kan gjøres gjennom en regional kontingentordning med bidrag fra alle 13 fylkene. I tillegg skulle det vært gitt tilsvarende beløp fra nasjonalt hold.

Det må også tas stilling til en eventuell utvidelse av Barentssamarbeid. Det er positivt for samarbeidet at flere fylker ønsker tilslutning. Dette betyr at Barentssamarbeidet framstår som attraktivt å være en del av, og at flere ser nytten av å delta. Likevel mener jeg at en ytterligere utvidelse vil forvitte samarbeidet. Jeg er av den mening at identitets- og fellesskapsfølelsen forringes dersom regionen skal utvides geografisk. Jeg vil derfor anbefale at en unngår en ytterligere utvidelse av regionen, og at samarbeidet med dagens 13 regioner fortsetter.

7.3 Konkrete forslag

Mine forslag angår og gir konsekvenser for både det regionale og det sentrale nivået. Dette innebærer at:

1. Barentsrådet bør:
 - etablere et internasjonalt sekretariat, inkludert en avdeling for urfolksinteresser
 - øke innsatsen innenfor arbeidsområdet energi
 - innføre et nytt arbeidsområde som omfatter marine ressurser
 - sette i gang en omfattende evaluering av Barentssamarbeidet, og da særlig med fokus på det sentrale nivået.

2. Regionrådet bør opprette fire nasjonale sekretariater. Konsekvensene av dette blir at Regionkomiteen og de ulike arbeidsgruppene legges ned. Unntaket er arbeidsgruppen for miljø som skal utvikles og styrkes. I tillegg bør Regionrådet gjennomføre følgende operasjonelle grep:
 - Øke innsatsen på næringsutvikling og miljø
 - Konsentrere fagområdene i færre enheter
 - Opprette en informasjonstjeneste for næringslivet i Murmansk
 - Vurdere å gi næringslivets organisasjoner observatørstatus i Regionrådet

- Vurdere å opprette en komité for å ivareta arbeidet til de frivillige organisasjonene
- Vurdere kjønnskvolterung for å styrke kvinneandelen i Barentssamarbeidet
- Etablere stipendordning for ungdommer
- Vurdere hospitering i sekretariatene for ungdom og kvinner
- Innføre en regional kontingentordning
- Unngå ytterligere utvidelse av regionen
- Vurdere Parlamentarikerkonferanse hvert annet år

7.4 Helt til slutt...

Nordområdene er i fokus som aldri før – både nasjonalt og internasjonalt. Regionen er svært ressursrik, og det er nå vi skal høste av dette. I det videre arbeidet er det viktig å høste erfaringer fra det som er gjort tidligere, og jeg tror det ville vært formålstjenelig å sette i gang en omfattende evaluering av Barentssamarbeidet fra nasjonalt hold. Dette ville fange opp nye problemstillinger samt gi grunnlag for å endre organisasjonsstrukturen.

Det er ingen tvil om at Barentssamarbeidet må videreføres. Det er gjort mye i løpet av de årene samarbeidet har pågått, og det ligger spennende muligheter og utfordringer i årene som kommer for alle deltakerlandene. Dersom det blir foretatt endringer og små justeringer i forhold til dagens struktur og arbeidsområder vil Barentssamarbeidet ha en framtid med lyse utsikter.

Samarbeidet i Barentsregionen

